

KOKKUVÕTE

Rehabilitatsiooniprogramm on suunatud põhikooli viimases klassis õppivatele haridusliku erivajadusega noortele ning nende peredele. Rehabilitatsiooniprogrammi optimaalseks osalejate arvuks on 4-6 noort ning nende pered.

Programmi peaesmärk:

- Põhikooli lõpetamise ajaks on klient teadlik oma kutsealastest eelistustest, võimetest ning edasistest eneseteostusvõimalustest. Ta on leidnud sobiva kutseõppeasutuse õpingute jätkamiseks.

Programmi alaeesmärgid:

- Klient teab oma kutsealaseid eelistusi ja võimeid
- Klient on iseseisev igapäevaelu toimingutes
- Klient tuleb toime erinevates psühhosotsiaalsetes olukordades
- Pere ja lähivõrgustik on jõustatud ning toetab klienti õpingute alustamisel ja iseseisvumisel.
- Sobiv kutseõppeasutus on väljaselgitatud ja ettevalmistatud õppija vastuvõtmiseks.

Erinevad uuringud toovad välja (Praxis, 2015; Praxis, 2016) et oluliseks probleemiks on erivajadusega noorte lühike haridustee – õpingute mittejätkamine põhikooli järgselt, õpingute katkestamine või omandatud erialal mitterakendumine. Olulisemaks põhjuseks on siinjuures ebaõnnestunud erialavalik. Sobiva eriala omandamine annab eeldused hilisemaseks tööhõives osalemiseks ning aitab ennetada olukorda, kus omandatud oskused kaovad ja noor inimene jääb passiivselt koju. Põhikooli lõpus toetatakse õpetajate poolt kõikide õppijate erialavalikut, kuid erivajadusega õppijate puhul, kes on põhihariduse omandanud lihtsustatud- või individuaalse õppekava alusel, jääb haridustöötajate ettevalmistusest vajaka, et leida noorele võimalus võimetekohaseks rakendumiseks. Programmi tegevustesse on kaasatud nii Rajaleidja keskus (karjäärinõustamine), kui ka rehabilitatsioonimeeskond.

Programmi eesmärk on koostöös kliendi, tema pere ja haridus- ja rehabilitatsioonispetsialistidega väljaselgitada, millised on sobivaimad võimalused kliendi edasiseks rakendumiseks kutseõppes: millist eriala klient omandada soovib ning milleks on olemas eeldused. Programmi raames kasutatakse Hamet töövõimekuse hindamise meetodikat (Hamet 2 testmeetodika moodulid 1 ja 3), mille eesmärk on välja selgitada kliendi käelisele tööle suunatud oskused, välistavad tegurid ja arenguvaldkonnad. Samuti uuritakse kliendi käitumist erinevates töö- ja vabaaja situatsioonides ning kriitikataluvust. Testi tulemusel selguvad kliendi sotsiaalsed oskused erinevate osapooltega suhtlemisel ja oskuste arendamise vajadus.

Täiendavalt omandatakse programmi jooksul oskuseid iseseisvaks igapäevaseks toimetulekuks. Klient õpib, kuidas tulla toime uutes suhtlemissituatsioonides, toimetulekut stressi ja emotsioonidega. Programmis kaasatakse kliendi perekond, pakkudes teavet, kuidas saab pere klienti toetada nii iseseisvumisel, aga ka stressi, psüühiliste koormuste kui ka emotsioonidega toimetulekul. Koostöös Rajaleidjaga viiakse läbi karjäärinõustamine ning põhikooli ja kutseõppeasutusega pakutakse võimalust tutvuda erinevate erialade ja õppimisvõimalustega.

Programm kestab 10 kuud ning tegevused on planeeritud intensiivsusega 1-3 korda nädalas, kokku on planeeritud kuni 108,5 tundi tegevusi, mis sisaldavad nii individuaalseid sekkumisi, gruppidegevusi klientidele kui ka pereteenuseid. Soovitavaks algusajaks on september-oktoober, kuhu on

planeeritud grupi komplekteerimine ning Hamet testide läbiviimine (programmi tegevuste sissejuhatav etapp). Alates 3.ndast nädalast on planeeritud aktiivse rehabilitatsiooni etapp, kus keskendutakse vajalike oskuste arendamisele, omandatud oskuste kinnistamisele (praktiliste tegevuste harjutamine) ning pere ja võrgustiku aktiveerimisele ja jõustamisele. Toimuvad erinevate erialade tutvustamised ja kutseõppeasutuste külastused. Programmi viimases etapis on planeeritud rehabilitatsiooniprogrammi lõpetavad tegevused, sh tulemuste hindamine ning edasiste soovitude andmine ning vajadusel edasiste teenustega seostamine. Programmi raames viiakse tegevusi läbi nii rehabilitatsiooniteenuse osutaja ruumides, haridusasutuses kui ka kutseõppeasutuses.

Rehabilitatsiooniprogrammi tulemusel on klient leidnud endale sobiva kutseõppeasutuse õpingute jätkamiseks ning on teadlik enda erialastest eelistustest ning võimetest. Klient on omandanud teadmised ja oskused võimalikult iseseisvaks hakkamasaamiseks nii igapäevaelu toimingutes kui psühhosotsiaalsetes olukordades ning pere omab teadmisi, kuidas klienti iseseisvumisel toetada. Programmi lõppedes on kliendi pere jõustatud ning oskab toetada klienti õpingute jätkamisel.

Peamisteks koostööpartneriteks on põhikool (eelkõige kliendi klassijuhataja, vajadusel kooli esindaja ning kooli tugipersonal) ning kutsekooli esindajad, kelledega tehakse tihedat koostööd, et üleminek põhikoolist kutsekooli oleks võimalikult sujuv. Oluliseks koostööpartneriks on ka Rajaleidja keskus, kellega koostöös viiakse läbi karjäärinõustamine ning KOV, kes vajadusel pakub täiendavaid tugiteenuseid (näiteks koostöö transpordi korraldamisel). Vajadusel kaasatakse programmi tegevustesse ka tugiisik.

Käesolevat rehabilitatsiooniprogrammi on piloteeritud Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuse eestvedamisel nelja koostööpartneriga erinevates Eesti piirkondades (Tallinnas, Tartus ja Pärnus). Koostööpartneriteks olid Tallinna Tondi Põhikool, Tartu Kroonuaia Kool ja Pärnu Kuninga Tänav Põhikool. Programmi teksti on täiendatud lähtudes Sotsiaalkindlustusameti ja ekspertide hinnangutest